

Бароян Александра Павлівна, слухач навчально-наукового інституту № 4 Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ
Корольчук В. В.

РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У КОНТРОЛІ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ОРГАНІВ ДЕРЖАВИ

Невід'ємною складовою будь-якого демократичного суспільства є різноманітні об'єднання громадян, соціально-політичне призначення яких полягає насамперед у тому, що вони допомагають людям у розв'язанні проблем повсякденного життя, відкривають широкі можливості для виявлення суспільно-політичної ініціативи, здійснення функцій самоврядування [1].

Громадські організації та рухи виконують важливу роль у політичній системі, в суспільно-політичному житті в цілому. Вони є своєрідною з'єднувальною ланкою між функціонуванням державних органів і відповідними діями населення країни [3].

Розвиток українського громадського сектору свідчить про відходження суспільства від тоталітарних настанов. Українські громадські організації виявляють значну активність, надають такі соціальні послуги як допомога бідним, інвалідам, дітям, репрезентують інтереси суспільства перед владою та надають можливість представникам суспільства брати участь у громадському та політичному житті [2].

Конституція України закріпила демократичні здобутки в сфері громадянського суспільства. Стаття 36 стверджує: «Громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення й захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів...».

Іншими важливими законами, які регулюють діяльність громадських організацій, є Закон України «Про громадські

об'єднання» (2013), Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» (2016), Закон України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки» (1997) та Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» (1999) [2].

З початку 1990-х рр. кількість громадських об'єднань в Україні неухильно і стрімко зростає. В 1991 році в країні діяло близько 300 організацій, у 1996 році – понад 12 тисяч, а в 2000 році – близько 27 тисяч. Одночасно в середині 1990 рр. з'являються так звані «ресурсні центри» – громадські організації, метою діяльності яких є надання послуг та різного роду безкоштовної допомоги іншим громадським організаціям [2].

Серед найбільш відомих громадських організацій України: Всеукраїнське товариство «Просвіта» ім. Тараса Шевченка, українська скаутська організація «Пласт», Національна Спілка письменників України, Національна спілка художників України, Українська Рада Миру, Всеукраїнська громадська організація «Союз Чорнобиль України», Спілка Української Молоді, Український Союз Промисловців і Підприємців, Рада підприємців України, Комітет виборців України (КВУ) та багато інших.

Широке розмаїття цілей і завдань громадських організацій і рухів визначає багатоваріантність їх функціональної спрямованості. Усі функції, які вони виконують у суспільстві, можна поділити на дві основні групи: 1) щодо забезпечення захисту інтересів своїх членів; 2) щодо системи влади в державі, розвитку суспільства в цілому.

З першої групи функцій слід виділити захисну й допомогову. Громадські організації та рухи захищають своїх членів від державних структур, що важливо для посттоталітарних держав колишнього СРСР, де законотворчий демократичний процес перебуває у стадії формування й де існує негативна стала тенденція невиконання законів, неповаги до особистості у державних структурах. Допомогова функція виявляється у наданні членам громадських організацій та рухів через власні структури можливості вирішувати їхні особисті проблеми. Однією з найпоширеніших традиційних організацій, що забезпечує виконання цієї функції у будь-якому демократичному суспільстві, є профспілки. Роль останніх набуває в Україні дедалі більшого значення з переходом від

держави, відчуженої від населення, до правової держави і громадянського суспільства.

З другої групи функцій особливо значущі опозиційна і творча, які тісно взаємозв'язані, хоча за певних умов діяльності громадських організацій та рухів може скластися враження про їх відносну незалежність. Досягнення певної гармонії між ними можливе лише за умови порозуміння між державними органами та громадськими об'єднаннями [1].

Втручання органів державної влади і посадових осіб у діяльність громадських об'єднань, як і втручання громадських об'єднань у діяльність органів державної влади та їх посадових осіб, неприпустиме, за виключенням випадків, передбачених законом. В той же час Держава законодавчо надає можливість громадським організаціям здійснювати своєрідний контроль за діяльністю державних органів: подавати скаргу на дії певного державного службовця, пропозиції щодо вдосконалення роботи цього органу влади, отримувати інформацію, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень тощо.

Основними нормативно-правовими актами в цій сфері є: Закон України «Про звернення громадян», Закон України «Про доступ до публічної інформації», Закон України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави».

Позитивний вплив громадських об'єднань можна розглянути на прикладі всеукраїнської громадської організації «Українська служба порятунку». На початку діяльності нової патрульної поліції ця організація ефективно співпрацювала та допомагала ще неопитним бійцям у патрулюванні вночі, оформленні ДТП, виявленні осіб, які керують транспортними засобами у нетверезому стані.

Однак є і такі громадські організації, представники яких зловживають своїми законними правами, використовують їх у не передбачений законодавством спосіб. Наприклад, згідно ст. 18 Закону «Про Національну поліцію»: «...у разі звернення особи до поліцейського, поліцейський зобов'язаний назвати своє прізвище, посаду, спеціальне звання та пред'явити на її вимогу службове посвідчення, надавши можливість ознайомитися з викладеною в ньому інформацією, не випускаючи його з рук». Уявимо ситуацію, якщо особа

звернулась до поліцейського із проханням пред'явити службове посвідчення, але не один раз, а кожні 15 хвилин.

Формально такі особи можуть і не вчиняти пряме порушення норм права, але їх дії можуть носити елемент суспільної шкоди.

Отже, громадські об'єднання є важливою складовою політичної системи й можуть бути кваліфіковані як громадсько-політичні організації і рухи. Право на громадські об'єднання як невід'ємне право людини й громадянина проголошене Загальною декларацією прав людини. Усі об'єднання громадян рівні перед законом (ст. 36 КУ). Заборона діяльності об'єднань громадян здійснюється лише у судовому порядку (ст. 37 КУ).

Громадські організації і рухи на сучасному етапі суспільно-політичного розвитку нашої держави є своєрідною сполучною ланкою між політичним і громадянським суспільством, між «низамми» й «верхами». І саме в цьому полягає їх стабілізуюча, інтегративна роль у суспільстві.

Список використаних джерел

1. Дзюбко І. С. Політологія / Дзюбко І. С., Левківський К. М., Андрущенко В. П. – Київ : Вища шк., 1998. – 304 с.
2. Громадські організації [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://myukraine.info/uk/society/ngo/>.
3. Юрій М. Ф. Політологія / М. Ф. Юрій. – Київ : Підручник, 2006. – 416 с.